

This kind of rationality opens up a new perspective to the Alien or Other, which forever eludes all attempts of the usual rationalization and normalization. Responsitive rationality created new responsitive ethics, based on the ratio of I - Other answers in the field of Answer. Ethics or ethical relationship starts to myself, because I have not exhausted itself and therefore is forced to regulate our relations with strangers, which I inevitably occur. This kind of attitude is prototype of the relations in the social world, and it could be transported to the field of cross-cultural interactions and can make them less selfishly oriented and one-sided.

By introducing the concept of "intercultural space" as a space of responses to the challenges, in which Our and Alien assert themselves simultaneously and inseparably from each other, Bernhard Waldenfels sets these relationships beyond both universalism and relativism.

Keywords: phenomenology, theory Challenge - Response, intercultural space responsitive rationality responsitive ethics.

REFERENCES

1. Waldenfels B. (1999). Theme stranger, Propilei, Moscow, 176 p. (rus)
2. Waldenfels B. (2002, 2004). Topografiya Alien: Alien studii to fenomenologii, Kyiv, 206 p. (ukr)
3. Velsh B. (2004). Our modern postmodern. [Trans. s nim. AL Bogachovo, MD Kultaevoi, LA Sitnichenko], Alterpres, Kyiv, 328 p. (ukr)
4. Holenstein E. (1989). Europa und die Menschheit: Zu Husserls kulturphilosophischen Meditationen, in Christopher Jammer und Otto Paggeler (Hrsg.), Suhrkamp, Frankfurt am Main, 378 p. (germ)
5. Husserl Edmund (1973), Zur Phänomenologie der Intersubjektivität: Erster Teil: 1905-1920. Hrsg. von Iso Kern, (Husserliana XIII), Den Haag, Martinus Nijhoff, 547 s. (germ)
6. Husserl Edmund (1973), Zur Phänomenologie der Intersubjektivität: Dritter Teil: 1929-1935. Hrsg von Iso Kern, (Husserliana XV), Den Haag, Martinus Nijhoff, 742 s. (germ)
7. Merleau - Ponty Maurice (1962), Phenomenology of Perception, tr. Colin Smith, Routledge & Kegan Paul, London, 539 s. (germ)
8. Waldenfels Bernhard (1989). Erfahrung des Fremden in Husserls Phänomenologie, in Wolfgang Orth (Hrsg.), Profile der Phänomenologie: Zum 50. Todestag von Edmund Husserl, Freiburg(Br.), Alber, München, 17 - 25 s. (germ)
9. Waldenfels Bernhard (1990). Der Stachel des Fremden, Suhrkamp, Frankfurt am Main, 278 s. (germ)
10. Waldenfels, Bernhard (1993). Verschränkung von Heimwelt und Lebenswelt, in R. A. Mall/D. Lohmar (Hrsg.), Philosophische Grundlage der Interkulturalität (Studien zur interkulturellen Philosophie, Bd. I, 47 - 56 s. (germ)
11. Waldenfels, Bernhard (1994). Antwortregister, Suhrkamp, Frankfurt am Main, 651 s. (germ)
12. Waldenfels, Bernhard (1997). Topographie des Fremden: Studien zur Phänomenologie des Fremden, Suhrkamp, Frankfurt am Main, 356 s. (germ)
13. Waldenfels, Bernhard (1998). Grenzen der Normalisierung: Studien zur Phänomenologie des Fremden, Suhrkamp, Frankfurt am Main, 227 s. (germ)
14. Waldenfels, Bernhard (1999). Sinnesschwellen: Studien zur Phänomenologie des Fremden, Suhrkamp, Frankfurt am Main, 243 s. (germ)
15. Waldenfels, Bernhard (1999). Vielstimmigkeit der Rede: Studien zur Phänomenologie des Fremden, Suhrkamp, Frankfurt am Main, 224 s. (germ)

© *Алієва Ольга*

Надійшла до редакції 02.04.2014

УДК 13.37

ДУБІНІНА ВІРА,

асистент кафедри філософії, соціально-політичних і правових наук Донбаського державного педагогічного університету, м. Слов'янськ

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ТРАДИЦІЇ ВИКЛАДАННЯ РИТОРИКИ В УМОВАХ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА (НА ПРИКЛАДІ США)

У статті розглянуто питання концептуалізації традиції викладання риторики в системі освіти США. Простежено зв'язок концепції "риторичної культури" та впровадження в процес навчання новітніх медіатехнологій. Зроблено висновок про важливість концепції "риторичної культури" для педагогічної доктрини США.

Ключові слова: риторика, система освіти США, концепція риторичної культури, нові медіа та освіта.

Постановка проблеми та стан її вивчення. У США існує одна з найрозвиненіших у світі традицій викладання риторики, це можна назвати характерною ознакою вищої освіти в США. Курс риторики входить до про-

грам більшості навчальних закладів на всіх рівнях навчання, починаючи від середньої школи [4, с. 2]. Ця традиція виникла приблизно в кінці XIX сторіччя та зберігається до сьогодні. Деякі теоретики освіти пов'язують

№ 2 (128) березень-квітень 2014 р.

концепцію риторичної освіти з трансформацією освіти, виходячи з радикальної зміни засобів комунікації, що відбувається у світі протягом останнього сторіччя (виникнення та розповсюдження електронних засобів комунікації чи "нових медіа").

Предметом статті є концепція риторичної культури та уявлення про трансформацію освіти під впливом "нових медіа".

Актуальність дослідження зумовлена тим, що система освіти США є однією з найрозвиненіших у світі та однією з перших почала активно опанувати можливості електронних засобів комунікації. Що стосується розробленості теми, то у вітчизняному науковому просторі публікацій, спеціально присвячених концептуалізації ідеї риторичної культури та освіти, фактично немає. Виходячи із цього, можемо сказати, що стаття є значною мірою новаторською.

Мета статті в тому, щоб дослідити в працях сучасних американських дослідників позицію щодо концептуалізації важливої ролі риторики в системі освіти.

Виклад основного матеріалу. Історія викладання риторики в США. Зазначимо, що у викладання риторики вкладається тут значно ширший зміст, ніж це прийнято у вітчизняній (та російськомовній і, кажучи ширше, континентальній) традиції. Риторикі розуміють в широкому сенсі як уміння поводитися зі словами, як письмово, так і усно, риторика розглядається як практична частина загальної теорії комунікації [4, с. 1] - це визначення знадобиться нам пізніше. Практика викладання риторики включає в себе написання й проголошення не лише публічних промов, але текстів та есе на загальні теми, фактично курс риторики є практикумом з ефективної комунікації. Також вивчаються класичні політичні та юридичні промови. Ця традиція тісно пов'язана із загальною високою роллю публічних промов та виступів в американському суспільстві, із високою юридичною культурою суспільства США. Традиційно вважається, що саме таким чином зберігаються політичні традиції країни.

Для того, щоб краще зрозуміти значення риторики для системи освіти США, треба підкреслити, що сам термін риторика в англомовному середовищі не має жодних негативних конотацій, які він має відповідно в україномовному та російськомовному [8, с. 35]. Риторика осмислюється як володіння мовою в усіх можливих проявах: від приватної розмови до виступу диктора на телебаченні. І хоча дослідження риторики історично тісно пов'язане з дослідженням методів політичної пропаганди та комерційної реклами, загалом використання риторичних прийомів, "красномовство" оцінюється радше позитивно, у всякому разі саме на таке сприйняття націлена система освіти.

Зрозуміло, що така значна риса в освітній політиці країни не могла залишитися без концептуалізації та обґрунтування. Зрозуміло й те, що осмислення цієї тенденції змінюється залежно від зовнішніх історичних обставин та конкретних викликів, що стоять перед системою освіти США.

На початку XX сторіччя введення курсів риторики було пов'язане насамперед із наголосом на збереження національних політичних традицій демократії та патріотизму. Усні промови були значною частиною політичної культури. Можна навести й той факт, що в США існувала розвинена традиція релігійних промов на вільну тематику. Але цього одного було б недостатньо, бо політична й релігійна риторика XIX століття не могла існувати незмінною та до того ж займала лише обмежений сектор соціальної культури.

Важливість риторики в системі освіти пов'язана з

такими впливовими академічними течіями в американській гуманітарній думці, як звернення до класицизму та філософія мови. Фактично у відтворенні ролі риторики вони об'єднали свої зусилля. Також не треба забувати, що американська освіта формувалася на початку XX сторіччя, виходячи із засад філософії та педагогіки прагматизму.

Під внеском орієнтованих на класицизм зразків у розвиток риторики треба розуміти ряд досліджень з історії античної та ренесансної риторики та обґрунтування можливості застосування тих самих античних формальних прийомів риторики (формальне розділення промови, аргументація, способи привертання уваги публіки) у наш час, наприклад, теорія про етос, патос та логос промови за "Риторикою" Аристотеля [8, с. 67], що була адаптована, розтлумачена сучасною мовою й використовувалася для навчання риторики. Якщо згадати, що Аристотель визначав риторикі як "мистецтво переконувати співрозмовника щодо кожного конкретного предмета" [1, с. 45], а також наголошував, що "риторика є така річ, що певною мірою торкається всіх і кожного" [1, с. 30], то й справді можна вважати американську риторичну традицію розвитком ідей давньогрецького філософа.

Виявилися запозиченими й такі класичні теми промов, як патріотизм, справедливість, громадянські обов'язки тощо. У кінці XIX та на початку XX сторіччя захоплення класичною античною культурою було невід'ємною частиною культури американського Півдня, тому не треба дивуватися такому інтересу до класичної риторики - він був органічно вписаний в дух тієї епохи, і певна частина тієї традиції відклалася в системі освіти США.

Розвиток філософії мови є, навпаки, не тільки американською, але й майже загальносвітовою тенденцією. На початку XX сторіччя світова (хоча треба відзначити, що в першу чергу англомовна) гуманітарна думка переживала "звернення до мови": природа і структура мовної комунікації розроблялися в рамках структуралізму, лінгвістики, неопозитивізму та аналітичної філософії, а також в рамках прагматизму. Швидко розвивалася теорія комунікації як окрема дисципліна, у межах якої аналізувалися як окремі мовні одиниці (теорія знака), так й одиниці тексту (контент-аналіз).

Так історично склалося, що саме в США ці теоретичні студії стосовно природи мовної комунікації набули великого значення для системи освіти та не лише викладалися та вивчалися в спеціалізованих вищих навчальних закладах, а й популяризувалися на рівні шкільних курсів.

Риторика як осередок гуманітарної освіти: її прагматичне значення для культури та суспільства. Спробуємо розглянути прагматичне значення риторики для системи освіти США, як це розуміли засновники та теоретики освітньої системи. Головним завданням для системи освіти США, як і для всякої розвиненої індустріальної країни на початку XX сторіччя була максимальна інтеграція великої маси населення до процесу індустріалізації, а також інтеграція до суспільства іммігрантів, що не завжди вільно розмовляли англійською.

Саме риторика виявилася для теорії освіти прагматизму США однією з найбільш вигідних альтернатив концептуального осмислення володіння мовою як такою, бо вона водночас формувала практичні навички володіння мовою, що могли знадобитися кожному громадянину, а з іншого боку була зручним інструментом для формування національної культури як такої, специфічної громадської свідомості та патріотизму.

Так, на думку І. Гербарта, одного з найвідоміших теоретиків освіти США кінця XIX сторіччя, викладання всіх

предметів повинно бути логічно пов'язано з викладанням історії та риторики як дисциплін, що структурують мислення та роблять весь процес освіти більш осмисленим як такий. Якщо вище ми розглядали класичний компонент викладання риторики, то слід наголосити, що вся система освіти США формувалася під сильним впливом прагматичного руху. Отже у кожній дисципліні, яка б вона не була класична, мало бути й суто практичне застосування. Це знайшло своє втілення в порівняно великій кількості практичних робіт - творів у практиці вивчення мови, а також у тому, що вивчаються не тільки літературні тексти, а й тексти, що мають практичну направленість - промови, виступи. В американській школі поширена практика, коли в рамках проекту школярі проводять певну соціальну роботу чи розслідування, а потім готують виступ на зібраному матеріалі.

Згідно з педагогічною теорією Д. Дьюї, чий ідеї вважаються принципово важливими для формування американської системи освіти, задачею виховання є, у першу чергу, формування особистості, що може реалізувати себе в демократичному суспільстві, узяти участь у його розбудові, бути вільним підприємцем. Для цього дуже важливі такі звані комунікативні навички: аргументувати свою точку зору, висловлювати громадянську позицію щодо поточних політичних подій на місцевому рівні, вести переговори.

Окрім прагматичної направленості, освіта, за Д. Дьюї, повинна бути також максимально гуманізована, інакше кажучи, орієнтована на учня, на його потреби та здібності. Саме ученю, а не педагогу повинен бути центральною фігурою. Процес освіти має бути наскільки це можливо індивідуалізованим. Це відрізняється від класичної концепції освіти, що базувалася значною мірою на авторитеті вчителя й пасивній ролі учня. Ця орієнтація на максимальну гуманізацію освіти також є характерною рисою педагогічної системи США. Д. Дьюї писав: "Коли школа виховає й виробить із кожної дитини нашого суспільства члена подібної маленької спільноти, виростить його в дусі служіння суспільству та надасть йому засоби для творчої самодіяльності, тоді ми будемо мати найтвердішу та найкращу забезпеченість у тому, що й широкі суспільство стане більш гідним, більш приємним і більш гармонійним" [2, с. 3]

Якщо трохи абстрагуватися від конкретної практики освіти, то ми можемо помітити, що концепція риторики як центральної складової культури знаходить своє підґрунтя в академічній гуманітарній теорії американських університетів. Як зауважує Дж. Пітерс [7, с. 24], теорія комунікації виконує в сучасній академічній освіті роль універсальної міждисциплінарної теорії, що претендує на максимально загальне та всеохопне бачення культури та суспільства. Крім того, "орієнтація на комунікацію" відіграє в американському суспільстві роль значної світоглядної домінанти, чи, інакше кажучи, глобальної етичної чесноти. Це пов'язано з тезою, що відкрита та вільна комунікація є передумовою демократичного соціального устрою. Доречно буде згадати, що комунікабельність як риса характеру є безумовною частиною "американського способу життя" - така глобальна риса національного характеру не може не знайти відображення в національних особливостях системи освіти.

Постійна наявність риторики в соціальному дискурсі у вигляді публікацій у пресі та політичної агітації є тим, що відкрито визнається, тож кожен громадянин для участі в громадському житті має певною мірою володіти тими риторичними прийомами, якими користуються професійні журналісти та політики для того, щоб мати можливість дискутувати. Риторика виступає інструмен-

том плюралізму точок зору, бо плюралізм потребує певної комунікативної компетенції [3, с.12].

Узявши до уваги все вищезазначене, ми можемо тепер приблизно уявити, що мають на увазі американські автори, коли вони пишуть про "риторичну парадигму культури". Риторична культура, на думку багатьох американських науковців, є культура за своїми фундаментальними властивостями демократична та плюралістична [7, с. 35], вона припускає можливість обговорення будь-якої тези, наведення аргументів як на користь, так і проти цієї тези.

Зрозуміло, що такий погляд на національну культуру є значною мірою ідеалістичним й утопічним. На практиці викладання риторики не здатне забезпечити настільки високий рівень громадянської свідомості та критичності сприйняття. До того ж сама концепція риторичної освіти має достатню кількість власних внутрішніх проблем, пов'язаних із розвитком суспільної комунікації.

"Нові медіа" та їхній вплив на освіту та культуру. Теорія "нової усної культури" як виклику для системи освіти. Однією із окреслених проблем є те, що викладання риторики, як воно склалося на початку ХХ сторіччя, було загалом непристосоване до нових засобів комунікації, що виникали та поширювалися протягом ХХ сторіччя: радіо, телебачення, електронні засоби комунікації. Епохальні зміни в суспільстві та культурі, що відбулися під впливом розповсюдження згаданих технічних засобів, є предметом вивчення такої дисципліни, як медіатеорія, що є одним із напрямків теорії комунікації. Можна відзначити, що медіатеорія виникла приблизно в 1950-х роках в англomовному академічному середовищі та майже до кінця ХХ сторіччя розвивалася переважно саме в цьому середовищі. Зрозуміло, що медіатеорія не могла не приділяти уваги, крім усього іншого, також і питанням, пов'язаним з освітою [5, с. 48]. Особливо це стосується 80-х та 90-х років ХХ сторіччя, коли феномен "нових медіа" активно та всебічно обговорювався.

У навшій статті ми збираємося розглянути, як саме трансформувалася концептуалізація особливостей освіти США у зв'язку з появою "нових медіа". Предметом нашого дослідження є трансформація дискурсу "риторичної парадигми культури" з позиції появи "нових медіа" і тих викликів, що вони принесли як культурі взагалі, так і системі освіти. Ми спираємося (як на основне джерело) на книгу Річарда Ленема "Електронне слово: демократія, технологія та мистецтво" [3], де автор докладно висвітлює саму проблему та полеміку навколо неї, а також висуває ряд тез стосовно можливостей її вирішення.

Спочатку спробуємо розібратися, що є таке "нові медіа" і як це стосується питання про риторичну культуру. Для цього нам потрібно згадати концепцію Маршала Маклюєна [5], одного із засновників сучасної медіатеорії. Основною тезою теорії М. Маклюєна є те, що форма повідомлення є справжнім і найбільш важливим змістом повідомлення, важливішим, ніж конкретний зміст ("*medium is a message*"). Він займався дослідженням засобів комунікації та їхнім впливом на характер культури як такої. У своїй фундаментальній праці "Галактика Гутенберга" Маклюєн, по-перше, проводить фундаментальне розрізнення між "усними" та "писемними" культурами і, по-друге, стверджує, що час "галактики Гутенберга" (тобто культури, заснованої на винайденні друкарського пресу) уже скінчився із розповсюдженням електронних засобів комунікації. У сучасній культурі М. Маклюєн убачав чимало рис, які можуть характеризувати її як "другу усну культуру", що повертає нас до способу мислення, більш властивого традиційному суспільству [5, с. 125-159].

На думку М. Маклюена, визначними рисами усної культури в порівнянні з письмовою є такі риси, як емоційність та цілісність сприйняття; якщо письмова культура є майже винятково візуальною, то усна культура спирається на слух та тактильне сприйняття. Крім того, для усної культури менш властива послідовність та логічність.

Хоча ця теорія М. Маклюена не є однозначно загальноприйнятною, але багато дослідників брали цю тезу як стартову межу для аналізу. Незалежно від аргументів М. Маклюена, ми мусимо визнати, що сучасна культура зазнала швидкої трансформації під впливом нових засобів комунікації і, виходячи з цього, освіта теж не може залишатися незмінною.

На початку 1950-х років з'явилась низка досліджень у песимістичному ключі про вплив телебачення та інших електронних засобів комунікації на психіку школярів та студентів [3, с. 56-89]. Результати цих досліджень свідчили про втрату значної частини мотивації до навчання та ускладненість сприйняття інформації традиційними шляхами, "синдром дефіциту уваги". Тезою багатьох культурних консерваторів (таких як Гарольд Блум) було те, що "нові медіа" руйнують освіту та культуру і наслідки цього є катастрофічними. Цей погляд на "нові медіа" можна умовно назвати "антиутопічним", бо він включає в себе образ суспільства майбутнього як купи ідіотів, що цілими днями дивляться на телеекран та не здатні раціонально сприймати дійсність.

Інші ж теоретики із послідовників М. Маклюена пропонують дещо інший погляд на проблему. Так, формат сприйняття інформації радикально змінився, але, з їхньої точки зору, це не є катастрофою, а є нормальним станом речей, бо зміни в суспільстві повинні супроводжуватися змінами й у системі освіти. З "новими медіа" були пов'язані не лише антиутопічні, але й, навпаки, утопічні очікування: у дусі того, що більш інтенсивна, більш цілісна та більш відкрита комунікація буде здатна подолати значну частину проблем, пов'язаних із соціальними відчуженнями та соціальною несправедливістю. "Нові медіа" асоціювалися в багатьох із побудовою культури більш відкритої, більш демократичної та більш динамічної [10]. Як ми вже відзначали вище, в американській гуманітарній думці існувала та існує певна "поетика комунікації" (за влучним висловом Пітерса [7, с. 28]).

Повернення до схем, більш властивих традиційному, "усному" суспільству знаходить підтримку в такій течії сучасної американської політичної філософії, як комунітаризм. Так, відомий американський філософ А. Макінтайр аналізує теорію чеснот традиційного суспільства за етичними та політичними поглядами Аристотеля та виводить питання про можливість існування моральних та політичних чеснот у сучасному суспільстві [6].

Річард Ленем [3], щоб якось окреслити можливість цих змін, звертається саме до парадигми риторичної культури. На його погляд, повернення до таких рис, як емоційна забарвленість повідомлення, інтерактивність та дещо менша послідовність культури "нових медіа" не може вважатися однозначною вадою цих комунікаційних засобів. Він порівнює сучасну культуру Інтернет-спілкування з культурою античного полісу. При цьому нагадує, що риторика як дисципліна виникла саме в усному суспільстві античного полісу, а якщо зовсім точно - на ступі усної та писемної культури, першими представниками якої можна назвати софістів та філософів класичної доби грецької філософії. Ми зараз знаходимося в дуже схожому становищі, стверджує Р. Ленем, і саме тому риторична парадигма культури є для нас актуальною як ніколи.

Заглиблюватися в дослідження Р. Ленема щодо форм мистецтва та перспектив електронної демократії ми в рамках цієї статті не будемо, спробуємо зупинитися на його поглядах на перспективи освіти.

Р. Ленем фактично окреслює програму інтеграції "нових медіа" в університетську програму, виходячи з точки зору, що завдяки своїй "риторичній" природі "нові медіа" мають можливість максимально органічно вписатися до американської системи освіти й не можуть зашкодити їй. Університетські програми можуть, використовуючи "нові медіа", набути таких переваг (ми систематизували нижче аргументи, що висуває сам Р. Ленем [3] та інші дослідники впливу "нових медіа" на освіту):

1) стати більш гнучкими - організація інформації не за принципом підручника, а за принципом загальної електронної бази даних буде більш зручною для багатьох галузей науки, то того ж значно легше буде відстежувати міждисциплінарні зв'язки;

2) безпосередній зв'язок між студентом та викладачем, що стає можливим за використання електронних засобів комунікації. Викладач може приділяти більше уваги кожному студенту, бо в нього з'являється купа нових інструментів для індивідуальної роботи з ним;

3) альтернативні засоби подання інформації, такі як презентації, навчальні фільми, програми для комп'ютерного тестування тощо можуть зробити процес викладання більш динамічним та більш результативним. Образне подання інформації полегшує її засвоєння;

4) "нові медіа" за самою своєю природою тяжіють до більшої ситуаційності та меншої фундаментальності, що, на думку Р. Ленема, якнайкраще пасує освіті в сучасному мінливому та динамічному культурному середовищі;

5) використання "нових медіа" сприяє гуманізації освіти та подальшій її демократизації, фактично викладач виступає вже не як той, хто єдиний володіє інформацією, а як консультант, що вчить студентів працювати в єдиному інформаційному просторі;

6) нові медіа ідеально підходять до формату практичних завдань, який і так уже є невід'ємною частиною американської системи освіти. Кожен учень має можливість створювати власні мультимедійні проекти, і практичні навички, котрі він набуває в процесі цього, можуть знадобитися йому в подальшому житті.

7) використання "нових медіа" значно полегшує можливість дистанційного навчання та робить його більш результативним. Це дає можливість отримати освіту тим категоріям населення, що раніше її не мали. Упровадження масової дистанційної освіти також значно розширює саму університетську систему;

8) нарешті, використання "нових медіа" в освіті є нагальною необхідністю, бо без базової підготовки користуватися всіма їхніми можливостями досить складно. Освіта повинна формувати не тільки традиційну грамотність, а й "медіаграмотність" (*media literacy*). Ця теза є, мабуть, найочевиднішою і зводиться до необхідності використання "нових медіа" (банально кажучи - комп'ютерів у процесі навчання).

Маємо відзначити й те, що багато теоретиків освіти налаштовані скептично щодо перспектив "нових медіа". Як доводить Ш. Лоусон у своїй статті "New media and education" [10, с.14], у саму організацію навчального процесу на сучасному етапі майже не вноситься нічого нового. "Нові медіа" можуть бути не більш ніж платформою для відтворення старих та знайомих стратегій освіти. Інформація може переводитися в цифровий формат без жодних конструктивних змін щодо внутрішньої її організації - з такої точки зору всі утопічні перспективи "нових медіа" виявляються не більш ніж ілюзією.

Як уважають інші дослідники, роль "нових медіа" радше в тому, щоб дати імпульс для творчого перевлаштування освіти, але самі по собі вони не здатні зробити нічого [9, с.13]. Але "нові медіа" відкривають можливість опанувати досвід альтернативних педагогічних систем, таких як вальдорфські школи та інші.

Висновки

1. Риторика як технологія ефективної комунікації глибоко вкорінена в системі освіти США та, як наслідок, у самій національній культурі. На підставі аналізу праць О. М. Марченко, Р. Ленема, Дж. Дьюї, М. Маклюєна, А. Макінтайра, Дж. Д. Пігера, Ю. В. Рождественського, Ш. Лоусона та ін. доходимо висновку, що багатьма американськими теоретиками сама сутність культури розглядається через призму комунікації.

2. Спираючись на книгу Річарда Ленема "Електронне слово: демократія, технологія та мистецтво" як на основне джерело, ми показали особливості освіти США у зв'язку з появою "нових медіа", простежили трансформацію дискурсу "риторичної парадигми культури" з позиції виникнення "нових медіа" і тих викликів, що вони принесли як культурі взагалі, так і системі освіти. Доведено, що підхід до впровадження "нових медіа" в систему освіти, як ми можемо спостерігати сьогодні в США, базується саме на цих теоретичних засадах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аристотель. Соч. в 4-х т. - Т. 3. / Аристотель. - М., 1976.

2. Dewey J. Democracy and education / John Dewey. - Delhi : Aakar Books, 2004. - 404 p.

3. Lanham R. A. The electronic word: democracy, technology, and the arts / R. A. Lanham. - Chicago : The University of Chicago Press, 1993. - 302 p.

4. Марченко О. М. Современная американская риторика как искусство речевой коммуникации // Депонированные рукописи по проблемам высшего образования / О. М. Марченко, Библиографический указатель - 1992. - Вып. 10, п.8, N 306-92.- 1,4 п.л.

5. McLuhan M. The Gutenberg galaxy: the making of typographic man / Marshall McLuhan. - Toronto : University of Toronto Press, 1962. - 297 p.

6. MacIntyre A. After virtue: a study in moral theory / Alasdair MacIntyre. - Notre Dame : Notre Dame University Press, 2007. - 286 p.

7. Peters J. D. Speaking into the air: a history of the idea of communication / J. D. Peters. - Chicago : University of Chicago Press, 2000. - 293 p.

8. Рождественский Ю. В. Теория риторики / Ю. В. Рождественский - М.: Добросвет, 1997. - 597 с.

9. Flowers Woodie. New Media's Impact on Education Strategies / W. Flowers [Електронний ресурс]. - Режим доступу : [//net.educause.edu/ir/library/pdf/ffpiu016.pdf](http://net.educause.edu/ir/library/pdf/ffpiu016.pdf)

10. Lawson Shawn. New Media and Education / Sh. Lawson [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.shawnlawson.com/write/NewMediaAndEducation.pdf>

Дубинина Вера,

*ассистент кафедры философии, социально-политических и правовых наук
Донецкого государственного педагогического университета, г. Славянск*

КОНЦЕПТУАЛИЗАЦИЯ ТРАДИЦИИ ПРЕПОДАВАНИЯ РИТОРИКИ В УСЛОВИЯХ ПОСТИНДУСТРИАЛЬНОГО ОБЩЕСТВА (НА ПРИМЕРЕ США)

В статье рассматриваются вопросы концептуализации традиции преподавания риторики в системе образования США. Прослеживается связь концепции "риторической культуры" и внедрение в процесс обучения новейших медиатехнологий. Сделан вывод о важности концепции "риторической культуры" для педагогической доктрины США.

Ключевые слова: риторика, система образования США, концепция риторической культуры, новые медиа и образование.

Dubinina Vira,

assistant lecturer of the Department of Philosophy, Social, Political and Legal Sciences, Sloviansk

CONCEPTUALIZATION OF THE RHETORIC'S TEACHING TRADITIONS IN THE POST-INDUSTRIAL SOCIETY (USING USA AS AN EXAMPLE)

This article examines modern conceptualization of the rhetoric's teaching traditions in the American educational system.

There is a clear link between the demise of the "rhetorical culture" and introduction of the newest media technologies in the educational process. We can see the importance of the "rhetorical culture" in the American teaching doctrine.

This importance of rhetoric in the educational system is said to be because of the academical tendencies such as appeal to classicism and the philosophy of language. In effect, they combined their powers to re-establish the role of the rhetoric. It is also important to remember that the American system of education was formed in the beginning of the 20th century from the philosophy and the pragmatism teachings.

In the beginning of the 20th century the introduction of the rhetoric courses was mainly due to the desire to save national political traditions regarding democracy and patriotism. Verbal articulations were important part of the political culture. It is also known that in the USA having various religious talks was well established tradition.

American educational system is one of the most developed in the world and was one of the first who started to realize the potential of the electronic means of communication.

American theorists looking at the culture through the prism of communication. This article examines the transformation of the conceptualization and the particularities of the American education due to arrival of the "new

media". We can also see a shift in the way the "rhetoric paradigm of culture" is defined due to the new challenges to the system of education and to the culture as a whole posed by the the "new media".

Keywords: *Rhetoric, Educational System in the USA, conception of "rhetorical culture", new media and education*

REFERENCES

1. Aristotel (1976), Works, Vol 3. - Moscow (rus).
2. Dewey J. (2004), Democracy and education, *Aakar Books*, Delhi, 404 p. (engl).
3. Lanham R. A. (1993), The electronic word: democracy, technology, and the arts, *The University of Chicago Press*, Chicago, 302 p. (engl).
4. Marchenko O.M. (1992), Deposited manuscripts on Higher Education; bibliographic Index, Vol. 10, p.8, N 306-92.- 1.4 p.l (rus).
5. McLuhan M. (1962), The Gutenberg galaxy: the making of typographic man, *University of Toronto Press*, Toronto, 297 p. (engl).
6. MacIntyre A. (2007), After virtue: a study in moral theory, *Notre Dame University Press*, Notre Dame, 286 p. (engl).
7. Peters J. D. (2000), Speaking into the air: a history of the idea of communication, *University of Chicago Press*, Chicago, 293 p. (engl).
8. Rozhdestvenskii Yu. V. (1997), Theory of rhetoric, *Dobrosvet*, Moscow, 597 p. (rus).
9. Flowers W. New Media's Impact on Education Strategies available at: net.educause.edu/ir/library/pdf/ffpiu016.pdf (engl).
10. Lawson Sh. New Media and Education, available at: <http://www.shawnlawson.com/write/NewMediaAndEducation.pdf> (engl).

© Дубініна Віра

Надійшла до редакції 23.01.2014

УДК 165.62+167.7

КАРІВЕЦЬ ІГОР,

кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії

Національного університету "Львівська політехніка", м. Львів

МЕТАМЕТОДОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МЕТАТЕОРІЇ ПОВСЯКДЕННЯ

У західноєвропейській соціальній філософії та соціальній теорії осмислення повсякдення має довгу традицію. У статті аналізуються не лише наявні теорії повсякдення, але й робиться спроба вийти на метатеоретичний рівень, щоб визначити межі цих теорій та тих методів, які використовувалися для їхньої побудови. Автор статті доводить, що на часі запровадження такого дослідження повсякдення, у якому б органічно поєднувалися метатеоретичні пошуки з конкретним феноменом повсякдення, таким, яким він постає перед свідомістю звичайної людини.

Ключові слова: *метатеорія; метаметод; об'єкт; теорії повсякдення; свідомість свідомості повсякдення; феномен; суб'єкт.*

Постановка проблеми. У ХХ ст. у філософії та соціальних науках відбувся поворот до повсякдення, оскільки великі соціальні теорії на кшталт соціального функціоналізму та марксизму, а також спекулятивна філософія більше не задовольняли тих дослідників, котрі мали справу з антропологічною кризою та масовим суспільством. Антропологічна криза та виникнення масового суспільства пов'язані з кризою повсякдення та появою масової, звичайної «людини без властивостей», які необхідно осмислювати.

Повсякдення як широкоживане слово потребувало й потребує концептуалізації, бо до сьогодні не існує чіткого визначення, що таке повсякдення, до кінця не з'ясовано, як воно виникає і як функціонує: «Жодна з раціоналістичних чи ірраціоналістичних програм не дає адекватного розуміння повсякденного світу життя. Повсякденність - це не теорія й не трансцендентальна аналітика життєвого світу, але це й не повсякденні знання, думки, традиції, норми, на які прагнуть спиратися люди, що діють у сфері здобування й розрахунку...» [4, с. 437].

Узагальнення методологічних та теоретичних напрацювань щодо повсякдення дозволить вийти на ширше тематичне поле його осмислення. Це, у свою чергу, дозволить поєднати в одне ціле емпірію та теорію повсякдення, адже неможливо досліджувати повсякдення без урахування феномена повсякдення, тобто того, як воно *проявляється* у свідомості людини, і того, як воно об'єктивується в її щоденних практиках. Проаналізувавши процес взаємодії емпірії з теорією, тобто процес того, як виникає та чи інша теорія повсякдення і які методи задіяні для її побудови, зробимо перший крок до побудови метатеорії повсякдення.

Аналіз основних досліджень та публікацій з проблеми. Започатковує систематичні дослідження повсякдення Е. Гуссерль, який розробляв поняття «життєвий світ» як один із його проявів. Важливість феноменології Е. Гуссерля полягає в тому, що вона критикує сцієнтизм, відкидає об'єктивізм та релятивізм разом із психологізмом і відновлює глибокий інтерес до життєвого світу як однієї з форм повсякдення. Феноменологія звертається до людського досвіду переживання